

Г. М. Неврузова,
асистентка

УДК 070.481(477.61) «1953»

Газета «Ворошиловградська правда» 1953 р.: особливості тематичних змін як передчуття перших паростків демократизації суспільного життя

У статті здійснюється моніторинг тематичного складника обласної газети «Ворошиловградська правда» упродовж 1953 р.

Ключові слова: газета, періодика, Луганськ, «Ворошиловградська правда», «Луганська правда».

Дослідження регіональної преси є обов'язковою умовою вивчення загальнонаціональної історії української журналістики. «Історія ж національної журналістики буде неповною без залучення сторінок, присвячених вивченню регіональних ЗМІ, оскільки вони є рівноправною частиною її соціокультурної моделі, а поступ цивілізованого суспільного розвитку має усвідомлюватися через історичний досвід соціуму», – наголошує керівник науково-дослідного проекту «Історія журналістики та видавничої справи Луганщини» професор В. Галич [1, 21]. Саме в регіонах формується обличчя медіа-простору країни. Вибір об'єкта – дослідження газети «Ворошиловградська правда» (нині «Луганська правда») – пояснюється тим, що це періодичне видання виходить з 12 червня 1917 р. і є найдавнішим часописом на Донбасі. Його авторитет засвідчує тираж, так, у 1953 р. він складав 50 000 примірників.

Темою розвідки є висвітлення тематичної лібералізації «Ворошиловградської правди» у період зміни владної верхівки в 1953 р. Із цього часу в СРСР починаються часи правління М. Хрущова (1953–1964). Символічна назва початку періоду – «хрущовська відлига» – указує на послаблення тоталітаризму Й. Сталіна, спробу демократизувати суспільство. Пізніше вони стали першою ластівкою «перебудови».

Усвідомлюючи значущість регіональної журналістики, теоретики і практики журналістики зверталися до вивчення обласної й районної преси. Серед тих, хто аналізував умови формування й особливості розвитку окремих періодичних видань Східної України, варто відзначити Н. Андріюка («Сатирична преса у Східній Україні наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.») [2]; В. Галич («Журналістика та видавничі справи Луганщини в дослідженнях науковців ЛНУ ім. Тараса Шевченка») [1]; М. Євдокимова («Періодична преса Луганської області: учора,

сьогодні») [3]; О. Панкова («Регіональна преса в умовах сьогодення: сучасний стан і перспективи розвитку») [4]; Д. Титаренко («Преса Східної України періоду німецько-фашистської окупації як історичне джерело (1941–1943 р.»)) [5]; О. Школьну («Становлення та розвиток системи періодичної преси Катеринославської губернії») [6]. Проте особливо цінними джерелами вивчення преси Луганщини є кандидатські дисертації К. Ульянової («Преса Луганщини 1917–1938 рр.: становлення та основні тенденції розвитку») [7] і О. Корчагіної («Преса Ворошиловградської області 1938–1956 рр.: історико-типологічні та структурно-функціональні аспекти») [8].

К. Ульянова системно дослідила особливості становлення й функціонування періодичних видань Луганщини 1917–1938 рр., окреслила типологію та жанрово-тематичні ознаки луганської преси; висвітлила комунікативну стратегію й засоби впливу друкованих ЗМІ на громадську думку в тоталітарну добу; здійснила бібліографічний опис періодичних видань, що виходили на Луганщині протягом 1917–1938 рр.; з'ясувала значення преси Луганщини в системі української журналістики; опрацювала архіви неопублікованих матеріалів старобільської районної газети «Червоний хлібороб» [7, 5]. О. Корчагіна вивчала наступний період луганської журналістики – 1938–1956 рр.: виявила основні типи періодичних видань регіону й з'ясувала специфіку їх діяльності; висвітлила функціонування регіональної преси в зазначений період на тлі суспільно-політичних подій у країні й області; розкрила прийоми й методи ідеологічного впливу засобами преси на населення регіону; охарактеризувала особливості й умови функціонування окупаційної преси на території області в липні 1942 – лютому – вересні 1943 рр.; здійснила бібліографічний опис періодичних видань, що виходили друком у Ворошилов-

градській (Луганській) області в період з червня 1938 р. по лютий 1956 р. [8, 3]. Проаналізована література дає уявлення про загальні тенденції розвитку періодики Луганська, її тематичне розмаїття. Однак К. Ульянова та О. Корчагіна розглядають окремі видання більш докладно, проте «Ворошиловградську правду», як основу, ніхто з них не досліджував, у цьому полягає новизна нашої розвідки, що є логічним доповненням до вивчення регіональної преси.

Мета статті – проаналізувати розвиток газети «Ворошиловградська правда» в історично значущий період переходу влади від Й. Сталіна до М. Хрущова (1953) – реалізується в наступних завданнях:

- описати тематичну палітру випусків 1953 р.;
- з'ясувати як проявляються перші паростки демократизації суспільного життя.

Важливою віхою історії України в 1953 р. вважається зародження перших паростків демократизації суспільного життя. Поступовий відхід від сталінізму характеризується оновленням тематичної наповненості номерів газети. За часів Сталіна, наприклад, у 1952 р., читач за 20 копійок (саме стільки коштував примірник «Ворошиловградської правди») міг ознайомитися з повідомленнями про виконання (перевиконання) планів соціалістичного будівництва, партійними постановами, привітаннями передових колективів, передовими пропагандистськими статтями про життя в капіталістичних країнах, міжнародними оглядами, листами читачів, афішами художніх фільмів, які йшли в кінотеатрах Ворошиловграда, а згодом і рецензіями на них, анонсами газети «Прапор перемоги» (видання Луганської обласної ради), ще й дізнатися, де купити той чи інший товар, адже на останній сторінці випуску розміщувалися ілюстровані рекламні оголошення.

Про смерть Сталіна (5 березня) люди також дізнавалися зі сторінок головної газети області. Так, у числі від 6 березня містилася головна інформація про смерть Голови Ради Міністрів Союзу СРСР та Секретаря ЦК КПРС та «Медичний висновок про хворобу та смерть Й. В. Сталіна» [9, 2]. У попередньому номері опубліковане «Урядове повідомлення про хворобу Голови Ради Міністрів Союзу РСР та Секретаря Центрального Комітету КПРС товариша Йосифа Віссаріоновича Сталіна» [10, 1] і «Бюлетень про стан здоров'я Й. В. Сталіна на 2 годину 4 березня 1953 р.» [10, 1]. Значного осуду культ особистості зазнає пізніше, у 1956 р. На XX з'їзді КПРС М. Хрущов виступив з докладом «Про культ особистості та його наслідки», де гостро засуджував культ особистості Й. Сталіна.

Прийшовши до влади, М. Хрущов розробляє «Програму розвитку сільського господарства», яка публікувалася в обласній газеті [11, 1–4;

12, 1–4; 13, 1–4]. Із цього часу всі 4-сторінкові номери рясніють заголовками «Про заходи подальшого розвитку сільського господарства СРСР. Постанова Пленуму ЦК КПРС, прийнята 7 вересня 1953 р. по докладу тов. Хрущова М. С.» [11, 1–4; 13, 1–4; 14, 1–3], «Про заходи подальшого розвитку тваринництва в країні та зниження норм обов'язкових поставок продуктів тваринництва державі, господарствам колгоспників, робітників та службовців» [15, 1–3]; «Про заходи збільшення виробництва та заготівлі картоплі та овочів у колгоспах та радгоспах у 1953 – 1955 рр.» [16, 1–4]; «Про заходи подальшої роботи машинно-тракторних станцій» [17, 1–3]; «Про результати Пленуму ЦК КПРС та завдань партійної організації України про подальший розвиток сільського господарства» [18, 1–4; 19, 1, 2], «Про серйозні недоліки у збиранні та здачі кукурудзи державі колгоспами області» [20, 1], «Про заходи подальшого розгортання торгівлі й покращення організації державної кооперативної та колгоспної торгівлі» [21, 2, 3; 22, 2–4]. Як бачимо, узятий державою курс на розвиток сільського господарства активно пропагується на сторінках луганської преси. Так, від 13 вересня (часу, коли керівником держави стає Хрущов) до кінця року вийшло 75 номерів «Ворошиловградської правди», 307 публікацій у цей період написано на сільськогосподарську тему. Газета мала всього 4 сторінки, отже у середньому на кожній за 75 випусків сторінці порушувалася означена тема. Це є характерною рисою преси початку «хрущовської відлиги». Зрозуміло, що журналісти луганської газети писали й на інші теми, зокрема про шахтарську справу, будівництво, металургію, діяльність профспілок, художню самодіяльність. Однак широкого резонансу ці теми не одержували.

Газета виходила російською мовою, лише в окремих випусках подається інформація про обмежене використання української мови в засобах масової комунікації. Наприклад, у числі від 23 вересня розміщено повідомлення про дублювання українською мовою художніх фільмів: «В одному універмазі», «Ревізор», «Джамбул», «Повернення Василя Бортнікова», «Адмірал Ушаков», «Садко»; і навіть закордонних – «Перемога китайського народу» (Китай), «Непрохані гості» (Німеччина), «Західна зона» (Угорщина), а в номері від 4 жовтня – інформацію про «видання українською мовою листування К. Маркса та Ф. Енгельса з російськими політичними діячами» [17, 3] та публікацію 13-го тому творів Й. Сталіна українською мовою. [23, 3]. Тотальну русифікацію М. Хрущов розпочав пізніше, з 1959 р., коли був прийнятий Закон «Про зміцнення зв'язку школи з

життям», а «уряд УРСР узяв жорсткий курс на зросійщення національного шкільництва і наступним кроком стало викорінення рідної мови з вищих навчальних закладів, наукових і державних установ» [24].

У навчальному посібнику «Історія української журналістики (1917–1997)» В. Владимиров стверджує, «що із сторінок місцевих газет під час «хрущовської відлиги» майже повністю зникли публікації про заходи, вжиті після критичних виступів преси» [25, 83]. Утім, вивчаючи зміст випусків газет, ми знайшли такі матеріали саме в часи «відлиги». Наприклад, у номерах від 26 вересня, 3 жовтня, 6 жовтня, 7 жовтня, 11 жовтня, 17 жовтня, 4 листопада, 11 листопада, 15 листопада, 18 листопада, 1 грудня, 16 грудня, 22 грудня та 29 грудня 1953 р. у рубриці «Нам відповідають» (наявність рубрики свідчить про періодичність подібних публікацій) містяться короткі відповіді на критичні матеріали журналістів. Вважаємо, що це є ще однією особливістю луганської періодики того часу. Так, у числі від 7 жовтня в повідомленні «Без належної організованості» вказано: «Рішенням виконкому райради та бюро райкому КП України голові колгоспу ім. Горького т. Радевичу винесена догана, секретар парторганізації т. Горбань попереджений. Комбайнери, які виконували збір, наказані в адміністративному плані. Площа, де погано зібрали пшеницю, прибрана» [26, 3]. Такі заходи були вжиті після кореспонденції «Без належної організованості» від 16 серпня, де журналіст критикував робітників колгоспу ім. Горького за неякісний збір урожаю.

У сталінський період преса була лише інструментом агітації та пропаганди, «відлига» сприяє появі в українській журналістиці нової функції – критичної.

Незважаючи на те, що за редакцією газети закріпили цензора, котрий проводив з працівниками заняття з поясненням перелікових обмежень, перші зародки демократизації суспільства можна простежити на прикладах критичних зауважень журналістів, спрямованих не лише в бік окремих осіб чи трудових колективів, а й у бік партії, представниками якої були різноманітні партійні організації на всіх щаблях влади регіону. Наприклад, журналіст І. Алексеєнко в кореспонденції від 4 жовтня «Що гальмує будівництво житла?» критикує міськвиконком: «Одна з причин полягає в недостатній увазі до цієї справи (затягування будівництва. – Н. Г.) з боку замовників, міських організацій та зокрема міськвиконкому». У тому самому номері В. Бабанов підіймає питання засилля бюрократів в керівних органах: «Виступаючи ... вказали на бюрократичний стиль

керівництва промисловістю», «справедливо критикували районний комітет партії за те, що він не зміг правильно поєднувати керівництво господарською та політичною роботою» [23, 3]. Наче підтримуючи В. Бабанова, І. Шаличев також наголошує на некомпетентності керівництва партійною організацією: «Про це (погану підготовку до зими. – Н. Г.) відомо партійній організації та її секретарю т. Рудь. Тим не менш партійне бюро не вимагає від директора заводу т. Кравцова прийняття рішучих заходів усунення недоліків у підготовці підприємства до роботи в зимових умовах» [27, 2]. Розуміючи вагомість журналістського слова, редактори не замовчували подібні ситуації.

У газеті існувала рубрика «Слідами неопублікованих листів» (рос. «По следам неопубликованных писем»). Звертаємо увагу на те, що самі листи повністю не публікувалися, а лише надавався перероблений їх варіант (цим займався відділ листів). Читацькі листи ставали інформаційними приводами для гострих журналістських публікацій. Вони допомагали розібратися з масовими настроями, проблемами, відшукати потрібну тему. Активність читацької аудиторії свідчить про активну громадянську позицію.

Таким чином, аналіз тематики обласної газети «Ворошиловградська правда» 1953 р. показує, що луганська преса переломного періоду відрізняється масовими публікаціями переважно на тему сільського господарства, адже з приходом до влади М. Хрущова, актуального розвитку набуває тема рослинництва та тваринництва. Майже всі номери містять повідомлення з районів: чи то передруки з районних газет, чи то новини, передані в редакцію по телефону. Наявність таких матеріалів свідчить про таку важливу рису луганської періодики, як краєзнавчий характер. Перші паростки демократизації суспільного життя ілюструються критичними зауваженнями журналістів-практиків до партійних установ, до керівних органів. Постійна рубрика «Слідами неопублікованих листів», у якій пересічні читачі висловлювали свої думки, щодо їх реалій життя, показує зворотний зв'язок з читацькою аудиторією.

Перспективою подальших розвідок може стати дослідження діяльності редакційного колективу «Луганської правди» в наступні історичні періоди країни, вивчення жанрової палітри видання, засобів пропаганди та формування громадської думки, історії окремих знакових для журналістики Луганщини видань. Не можна вивчати історію не беручи до уваги особистого вкладу журналістів та складової їхньої творчості, тому у вивченні регіональної журналістики доречним є біографічні описи редакційного складу.

1. Галич В. Журналістика та видавнича справа Луганщини в дослідженнях науковців ЛНУ ім. Тараса Шевченка // Регіональні ЗМІ: історія, сучасний стан та перспективи розвитку. – Луганськ, 2012. – Ч. 1. – С. 23–33.
2. Андріюк Н. Сатирична преса у Східній Україні наприкінці XIX – на початку XX ст. // Вісник Львівського університету. Сер.: Журналістика. – Львів. – 2003. – Ч. 2. – Вип. 22. – С. 195–199.
3. Євдокимов М. Періодична преса Луганської області: учора, сьогодні // Зб. наук. пр. Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля. – Луганськ, 2006. – Ч. 1. – С. 212–213.
4. Панков О. Регіональна преса в умовах сьогодення: сучасний стан і перспективи розвитку / О. Г. Панков, Н. О. Панкова // Курсив–Луганськ. – Луганськ. – 2006. – Вип. 1. – С. 131–140.
5. Титаренко Д. Преса Східної України періоду німецько-фашистської окупації як історичне джерело (1941–1943): автореф. дис. ... канд. філол. наук. : 10.01.08 / Д. М. Титаренко. – Д., 2002. – 19 с.
6. Школьна О. Становлення та розвиток системи періодичної преси Катеринославської губернії: автореф. дис. ... канд. філол. наук. : 10.01.08 / О. Школьна. – К., 1997. – 17 с.
7. Ульянова К. Преса Луганщини 1917–1938 рр.: становлення та основні тенденції розвитку: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунік. : 27.00.04 / К. Ульянова. – Запоріжжя, 2010. – 21 с.
8. Корчагіна О. Преса Ворошиловградської області 1938 – 1956 рр.: історико-типологічні та структурно-функціональні аспекти: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунік. : 27.00.04 / О. Корчагіна. – Запоріжжя, 2011. – 17 с.
9. Ворошиловградська правда. – 1953. – 8 берез. № 7. – С. 2.
10. Ворошиловградська правда. – 1953. – 7 берез. № 46. – С. 1.
11. Ворошиловградська правда. – 1953. – 13 верес. № 181. – С. 1–4.
12. Ворошиловградська правда. – 1953. – 15 верес. № 182. – С. 1–4.
13. Ворошиловградська правда. – 1953. – 16 верес. № 183. – С. 1–4.
14. Ворошиловградська правда. – 1953. – 17 верес. № 184. – С. 1–3.
15. Ворошиловградська правда. – 1953. – 26 верес. № 190. – С. 1–3.
16. Ворошиловградська правда. – 1953. – 29 верес. № 192. – С. 1–4.
17. Ворошиловградська правда. – 1953. – 2 жовт. № 194. – С. 1–3.
18. Ворошиловградська правда. – 1953. – 16 жовт. № 204. – С. 1–4.
19. Ворошиловградська правда. – 1953. – 20 жовт. № 207. – С. 1–2.
20. Ворошиловградська правда. – 1953. – 23 жовт. № 209. – С. 1.
21. Ворошиловградська правда. – 1953. – 25 жовт. № 211. – С. 2–3.
22. Ворошиловградська правда. – 1953. – 27 жовт. № 212. – С. 2–4.
23. Ворошиловградська правда. – 1953. – 4 жовт. № 196. – С. 3.
24. Поташній Ю. Мовне питання зіпсувало українців? [Електронний ресурс] / Ю. Поташній. – URL: <http://www.viche.info/journal/1400/>.
25. Владимиров В. Історія української журналістики (1917–1997) / В. Владимиров. – Луганськ: СУДУ, 1998. – 166 с.
26. Ворошиловградська правда. – 1953. – 25 верес. № 189. – С. 1–3.
27. Ворошиловградська правда. – 1953. – 9 жовт. № 199. – С. 2.

Подано до редакції 30. 04. 2013 р.

Nevruzova Anna. Newspaper «Voroshilovgradska Pravda»/«Ворошиловградська правда» of 1953: the particularities of thematic changes as foreseeing of the first beginning of democratization in social life.

This article presents the monitoring of thematic component of the regional newspaper «Voroshilovgradska Pravda»/«Ворошиловградська правда» during 1953.

Keywords: newspaper, periodicals, Lugansk, «Voroshilovgradska Pravda»/«Ворошиловградська правда», «Luganska pravda»/ «Луганська правда».

Неврузова А. Н. Газета «Ворошиловградська правда» 1953 г.: особенности тематических изменений как предчувствие первых ростков демократизации общественной жизни.

В статье осуществляется мониторинг тематической составляющей областной газеты «Ворошиловградська правда» 1953 г.

Ключевые слова: газета, периодика, Луганск, «Ворошиловградська правда», «Луганська правда».